Danko Šipka

Research, Service, Administration, and Outreach Portfolio

A. Research

Keywords*: lexicology, lexicography, metalexicography, ambiguity, equivalence, cross-cultural linguistics, language documentation, proficiency assessment, political attitudes, Slavic languages, Slavic cultures*

1. Lexicology and Metalexicography

My book titled *Lexical Conflict: Theory and Practice* (Cambridge University Press, 2015, paperback 2019, http://www.cambridge.org/9781107116153) is representative of two lines of my research: theoretical lexicography and applied metalexicography. The publisher describes the book as follows:

The first practical study of its kind, *Lexical Conflict, presents a taxonomy of cross-linguistics lexical differences, thoroughly discussing zero equivalence, multiple equivalence,* and partial equivalence across languages. Illustrated with numerous examples taken from over one hundred world languages, this work is an exhaustive exploration of cross-linguistic and cross-cultural differences and presents guidelines and solutions for the lexicographic treatment of these differences. The text combines theoretical and applied linguistic perspectives to create an essential guide for students, researchers and practitioners in linguistics, anthropology, cross-cultural psychology, translation, interpretation and international marketing.

Recent papers in this field encompass *Specialized Subject-Matter Labels: Exodistinctive versus Endoprofiling, The Challenges of Contrasting Interactional Lexical Layers of Slavic Cultural Identities, Sociocognitive parameters of the first two editions of Vuk Karadžić's dictionaries, Semantic Change in Slavic Inherited Lexicon: An Initial Analysis, A Prolegomenon to Automatic Detection in the Treatment of Lexical Anisomorphism, Sociolinguistic Factors in South Slavic Lexicographic Traditions, Bilingual Lexicography of Islamic Terms, Normative Usage Labels: A Croatian Case Study, Tools of the Trade and Sociopolitical Micro Maneuvers: A Case Study of Serbian Usage Labels,* (with Alenka and Marieta Vrbinc) *Normative Labels in Two Lexicographic Traditions: A Slovene–English Case Study*, (with Alenka and Marjeta Vrbinc) *Normative Labels in Slovene Dictionaries: Users' and Lexicographers' Perspectives, Lexicographic Definitions between Universal and Traditional.*

My previous work in this line of research comprises papers such as: *Polychronism vs. Monochronim as a Predictor of Lexical Anisomorphism*, *Ambiguous definitions: A case study, Lexical Decisions in Humans and Computers*, *On the classification of homonyms*, *The Use of Corpora in Special Lexicography*, or *New Words and Old Identities: Serbian, Croatian, and Bosniak Lexical Changes of the 1990s.* I have also authored a book in Serbo-Croatian in this field titled *Foundations of Lexicology and Neighboring Disciplines* (first edition in 1998, second in 2005). One should also mention my numerous papers in Serbo-Croatian on these topics, e.g., *Homonymy and Polysemy in Vračić's, Habdelić's, and Della Bella's Dictionaries*, *Lexicographic Treatment in Vuk Karadžić's Dictionaries using the Example of Obscene Words and Homonyms*, Symmetry and Asymmetry in Antonymic Relations, More about Croatian Multilingual Dictionaries, and others. I have also compiled a *Bibliography of Serbo-Croatian Dictionaries* (in English)

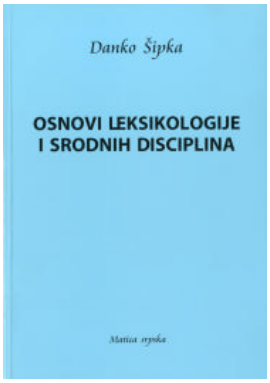

2. Lexicography

Throughout my professional career, I have completed various lexicographic projects.

They were mostly bilingual Serbian (or Serbo-Croatian) – English dictionaries, but I was also involved in dictionary projects comprising other languages. I have thus compiled *Serbian-Polish False Cognates Dictionary* (with a group of my students) and *Kurmanji Kurdish – English Glossary* (with a Kurdish native collaborator).

A number of my dictionaries is related to specialized lexicography, e.g., *Dictionary of Serbian, Croatian, and Bosnian New Words, SerboCroatian – English Colloquial Dictionary, Glossary of Affixes* (in Serbian), *Syllabic Glossary* (in Serbian), etc.

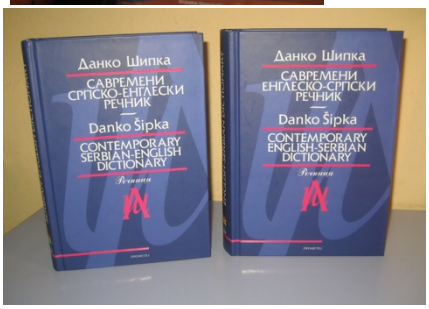

My most recent longitudinal lexicographic projects are two bidirectional Serbian-English dictionaries. The present dictionaries adhere to the strictest quality assurance standards. They are intended to serve the needs of the speakers in Serbia (and a broader region) and to assist the speakers of English seeking familiarity with the Serbian language. *Contemporary English – Serbian and Serbian–English* dictionaries comprise approximately 30.000 entries in each direction and offer complete and readily available information, including full lexicographic treatment of all relevant grammatical and usage features as well as an exhaustive list of equivalents. Comprehensive Serbian-English and English-Serbian dictionaries include nearly 100.000 entries in each direction.

3. Computational Linguistics

Throughout my career, I have been involved in various natural language processing projects, most notably the system NeuroTran with London-based company TranExp, where I made considerable

contributions to various segments of the architecture (morphological and syntactic parsing, morphological generation, interlingual transfer rules, knowledge bases, etc.) I also worked with companies like Inxight, Microsoft Corporation and universities such as New Mexico State University or the University of Illinois on various projects from morphological taggers and generators to various knowledge base development, application testing, and named entity recognition.

I have authored co-authored various papers in the field of computational linguistics, e.g., *Lexical Decisions in Humans and Computers*, *Minimal Information Grammar (MIG) - Serbo-Croatian and Polish Morphological Paradigms* (with Nenad Končar), *NLP is Different: Meaningful is Meaningless, Meaningless is Meaningful* (with Nenad Končar and Vladimir Šipka), *A Suffix Subsumption-based Approach to Building Stemmers and Lemmatizers for Highly Inflectional Languages with Sparse Resources* (with Vlado Kešelj), etc.

4. Cognitive and Cross-cultural Linguistics

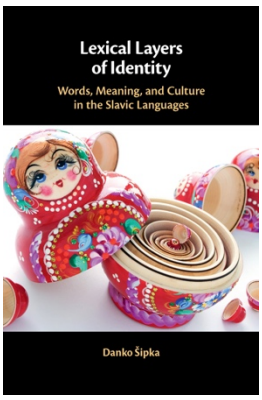

My recent monograph titled Lexical Layers of Identity: Words, Meaning, and Culture in the Slavic Languages (Cambridge University Press, 2019, paperback 2021 https://doi.org/10.1017/9781108685795) merges my interest in cross-cultural psychology with that in linguistics. I am proposing an epistemological model to study the relationship between the lexicon and culture that encompasses three layers: deep, exchange, and surface. The publisher notes: Šipka's approach is novel, more systematic, and encompassing, and postulates three lexical layers of cultural identity: deep, exchange, and surface. The deep layer pertains to culture-specific words, divisions, and features that are generally not subject to change and intervention. The exchange layer includes lexical markers of cultural influences resulting from lexical borrowing, which situates the speakers into various cultural circles. This layer is subject to gradual changes, and some limited level of intervention from linguistic elites is possible. Finally, the surface layer encompasses the processes and consequences of lexical planning. It is subject to abrupt changes, and it is shaped by constant negotiation between linguistic elites and the general body of speakers.

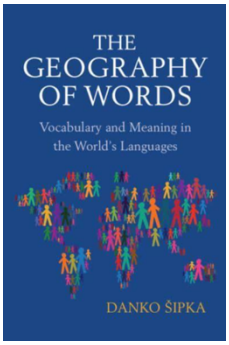

In 2021 and 2022, there were two editions of my book for a general audience that celebrates global linguistic diversity by pointing out various language-specific phenomena in the vocabularies of the world's languages. The book is titled The Geography of Words (Cambridge University Press https://doi.org/10.1017/9781108894548). Each thirty-six short chapter shows how different culturally-specific words relating to a range of phenomena, such as kinship, color, space, time, objects, smells, and animals, vary across languages and geographical locations. It also explains the mechanisms of development in vocabularies, showing why this variation occurs and how languages and cultures interact to deepen the reader's understanding of one of the most important aspects of linguistics.

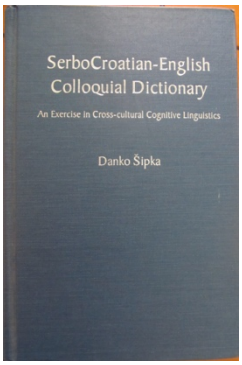

The aforementioned Cambridge book, Lexical Conflict, is an example of my work in cross-cultural linguistics. Similarly, the work titled: *SerboCroatian-English Colloquial Dictionary. An Exercise in Cross-cultural Cognitive Linguistics* shows my involvement in both these fields. I have also published various papers in this field: *Polychronism vs. Monochronim as a Predictor of Lexical Anisomorphism*, *Slavic Lexical Borrowings in English: Patterns of Lexical and Cultural Transfer*, *The ON/IN alternation in Polish and Serbo-Croatian (an exercise in cognitive linguistics and decisionism)*, *Process Profiling in Polish, Russian and Serbo-Croatian*, *Semantic Variation in Non-Standard Forms of the Lexicon: A Cognitive Linguistic Case Study*, Slavic Cross-Cultural Linguistics (in Polish), *Metaphor validation in polysemous structures*, and others.

A special project within this field was a study on Serbian obscene words first published as a study titled *Obscene Words in Serbian* and it then had two new editions as *Dictionary of Obscene Words and Phrases*. The first part of this book is an extensive study of taboo in general and obscenity in particular in the Serbian culture followed by a linguistic analysis of this vocabulary field. The second part is a dictionary of Serbian obscene words and phrases.

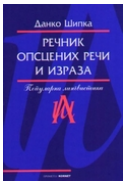

5. Language Documentation

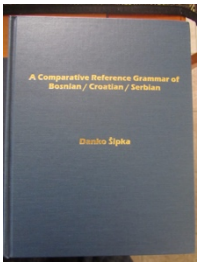

In addition to the dictionaries mentioned in section 2, my major contribution in this field is *A Comparative Reference Grammar of Bosnian/Croatian/Serbian*, which offers a full academic review of Serbo-Croatian grammar. Another work documenting work is the one devoted to Serbian morphology with a review of general morphology. This book is titled *Osnovi morfologije*. Another book of this kind is a study about Serbo-Croatian car mechanic terminology (*Car Mechanic Terminology: a Monograph with a Dictionary*).

6. Second Language Teaching and Assessment

In this field, I conducted large-scale projects, such as Arizona Board of Regents funded *Learner-centered Task-based Language Instruction, Language Instruction Standardization Initiative,* and State Department funded *Heritage Speakers of Bosnian/Croatian/Serbian*. I have published various papers in this field, such as *Bosnian/Croatian/Serbian Heritage Speakers in Four Major US Metropolitan Areas – Resources for the Attainment of Full Professional Linguistic Proficiency*, *On-line Delivery for Serbo-Croatian (Bosniak, Croatian, Serbian)*, *Content-centered resources for the West Balkans*, *On-line and On-ground BCS Immersion at Arizona State University*, *Computer-assisted early inclusion of authentic Slavic materials*. I was also a member of various teams that developed diversified assessment objects (for interpretative reading and listening at ILR 1-4). I am also a certified and active OPI tester for Polish and English, as well as an OPI mentor for Polish.

7. Slavic Studies

In 2022, The Alliance of Slavic Societies of Serbia published my book Slavic Languages: Genealogy and Ideology. This book is intended to be a textbook for Serbian students of Slavic studies. At the same time, it is meant to introduce Slavic language history to the general public in Serbia.

My work in Slavic studies is furthermore exemplified by the volume titled *The Cambridge Handbook of Slavic Linguistics, which* I have co-edited with Wayles Browne. This volume was published by Cambridge University Press in 2024.

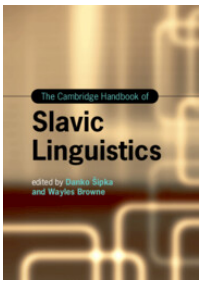

Finally, I published an introduction to Slavic languages for English speakers, titled *Water, Whiskey, and Vodka: A Story of Slavic Languages, with Georgetown University Press* published in 2023.

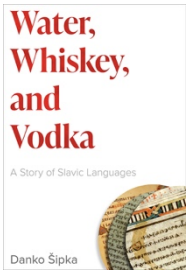

8. Regional Studies

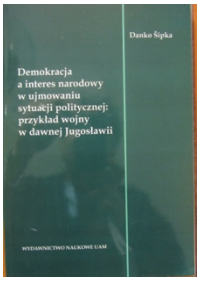

My major work in this field is a monograph *Democracy and National Interest in Interpreting Political Situations: An Example of the Former Yugoslavia*, in which I looked into the role of the concepts of democracy and national interest, the intensity of the attitudes toward these values, and the centrality of those attitudes in the construal of the "nationalist" and "democratic" interpretation of the war in the former Yugoslavia. Needless to say, numerous other projects include elements of regional studies. The papers about lexical changes of the 1990s and those about historical (mostly Croatian) dictionaries discuss the cultural and socio-political background of the observed phenomena. Similarly, the book project on obscene words in Serbian includes an extensive discussion about taboos in Serbian culture. Finally, my project on Bosnian/Croatian/Serbian heritage speakers involved considerable ethnographic fieldwork on former Yugoslav emigrants (their entertainment venues, schools, places of worship, etc.).

Another recent publication in this field is *Od naših Rusa do komšijine krave* [From our Russians to neighbor's cow], Prometej, Novi Sad, 2015 a dictionary of conversational commonplaces in Serbian preceded by a brief introductory study defining the field and laying out the methodology of discourse analysis of these conversational forms. This dictionary shows common conversational topics and commonly held attitudes and beliefs about a broad range of subjects, from gender relationships to geopolitics. The materials for this dictionary were gathered in on-site and on-line ethnographic fieldwork.

B. Service and Administration

1. Administrative Work

My administrative duties commenced rather early in my academic career – I served as a department head at the Serbo-Croatian Language and Yugoslav Literatures Department of the Faculty of Philosophy of the University of Sarajevo from January to September 1990, as soon as I earned my assistant professorship („docentura“).

In the late 1990s, I supervised South Slavic lectures at the Slavic Section of Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland.

My next major administrative task was the directorship of the Arizona State University (ASU) Critical Languages Institute 2002-2005.

From 2005 to 2010 I was running BCS and Polish Programs at ASU and from 2011 I have been serving as the coordinator of Slavic Languages and Cultures at ASU.

From of 2018 to 2020, I was head of the German, Romanian, and Slavic faculty at ASU.

From 2020 to 2023, I was head of the Linguistic faculty at the School of International Letters and Cultures, ASU

As of the fall of 2023 I am head of the German, Romanian, and Slavic faculty at ASU.

From 2018 to 2023, I headed the language instruction standardization initiative at ASU.

I was president of the National Federation of Modern Language Teachers' Association in 2020.

In addition to these major duties, I have been administering various grants and other projects. Practically every dictionary project and numerous consultancies involved training, supervising, and advising a number of collaborators.

2. Grantsmanship

Throughout my career, I have secured numerous individual and institutional grants. I am providing a list of these grants with their respective US dollar amounts where applicable.

Institutional Grants and Contracts

NFMLTA Research Priorities Panel Grant, 2019, $10,000
Language Instruction Standardization Initiative, funding from ASU CLAS, 2018, $30,000
NFMLTA Research Priorities Panel Grant, 2018, $10,000
ASU Russian StarTalk, summer of 2016 program, $60,000, PI
Professional Language Skills Enhancement Training: An Arizona State University LTC Partnership Proposal, five-year program: first year $275,000, second year $400,000, co-PI
Serbian language instruction services for U.S. Embassy Belgrade, $30,000, co-PI in charge of teacher training, evaluation, and student assessment.
NFMLTA Research Priorities Panel Grant, 2016, $5,000

Donation from the Consulate General of the Republic of Poland in Los Angeles for ASU Polish Language Program, $15,000
Donation from the Consulate General of the Republic of Poland in Los Angeles for ASU Polish Language Program, $2,300
Donation from the Polish Honorary Consul in Arizona for ASU Polish Language Program, $2,000
Arizona Board of Regents Learner Centered Education Grant, $46,871, principal investigator
Bosniak Language and Culture Immersion Camp, contract awarded to ASU CLI by USAF Medina Joint Language Center, February, 2005, $38,000, principal investigator
Bosniak Language and Culture Immersion Camp, contract awarded to ASU CLI by USAF Medina Joint Language Center, September-October, 2004, $38,000, principal investigator
Bosniak Language and Culture Immersion Camp, contract awarded to ASU CLI by Department of Defense, June 2004, $29,000, principal investigator
Bosniak Language and Culture Immersion Camp, contract awarded to ASU CLI by USAF Medina Joint Language Center, November 2003, $30,000, principal investigator
Croatian Water Management, awarded to ASU REESC by Word Learning, $40,000, co-principal investigator
ASU – University of Sarajevo Religious Studies Linkage, $200,000, co-principal investigator
Tatar Instruction and Support 2004, awarded to ASU CLI by SSRC, $12,500, principal investigator
Tatar Instruction and Support 2005, awarded to ASU CLI by SSRC, $12,500, principal investigator
Armenian Instruction and Support 2004, awarded to ASU CLI by SSRC, $18,000, principal investigator
Armenian Instruction and Support 2005, awarded to ASU CLI by SSRC, $20,000, principal investigator
Introductory Albanian Instruction 2004, awarded to ASU CLI by ACLS, $7,400, principal investigator
Introductory Macedonian Instruction 2004, awarded to ASU CLI by ACLS, $7,400, principal investigator
Introductory Albanian Instruction 2005, awarded to ASU CLI by ACLS, $5,000, principal investigator
Introductory Macedonian Instruction 2005, awarded to ASU CLI by ACLS, $7,200, principal investigator
Intermediate BCS Instruction 2004, awarded to ASU CLI by ACLS, $7,400, principal investigator
Introductory BCS Instruction 2004, awarded to ASU CLI by ACLS, $5,000, principal investigator
Introductory Polish Instruction 2005, awarded to ASU CLI by Polish American Congress, $8,000
Elementary Albanian 2006, awarded by ACLS, co-PI - $7,500
Elementary BCS 2006, awarded by ACLS, co-PI - $7500
Introductory BCS 2006, awarded by ACLS, co-PI - $7500
Elementary Macedonian 2006, awarded by ACLS, co-PI - $7500
Intermediate Macedonian 2006, awarded by ACLS, co-PI - $7500
Elementary Polish 2006, awarded by ACLS, co-PI - $8000
Elementary Tatar, 2006, awarded by SSRC - $9,720, principal investigator
Elementary and Intermediate Armenian, 2006, awarded by SSRC - $17,280, principal investigator
Fulbright Junior Faculty Development Program to host one Uzbek and one Russian linguist, awarded by the US State Department, $3,600, principal investigator and host
Consortium for Language Teaching and Learning Serbo-Croatian subtitling project grant, $2,200, principal investigator

In addition to all these, I won various funds for lexicographic, language proficiency assessment, and natural language processing projects from the following companies, organizations and universities: Microsoft Proofing Unit, Microsoft Geostrategic Unit, Glyph International, Inxight, Butler-Hill Group, McNeil Technologies, Comprehensive Language Center, Global Solutions, Multilingual Solutions, Multilingual Research and Management, TE Ltd., New Mexico State University, University of Illinois Urbana, University of Arizona, SUNY Buffalo, Hentoff Law Offices, Tempe Police Department, Routledge,

Cambridge University Press, NEH, ACTR, Franklin Electronic Publishers, Avant Assessment, NFLC University of Maryland, Lionbridge.

Individual Grants and Awards

Won a State Department Intercountry Travel grant to deliver lectures in Podgorica, Montenegro, $1000, 2024.
Awarded Centennial Professorship Award at Arizona State University $15000, 2023.
Won a State Department Intercountry Travel grant to deliver lectures in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina and Tirana, Albania, $2000, 2022
Won a Fulbright Scholar Grant to teach and research at the University of Belgrade, Serbia in May and June 2022 and 2024 ($30,000), 2021
Won a National Council for Eurasian and East European Research STTG grant, $2500, 2019
Won a Short Research Grant from ASU SILC, $2000, 2018
Received a fellowship from the Republic of Slovenia for the project titled The Practice of Normative Labeling in Slovenian and American Lexicography, 3000 euros, 2019
Received a fellowship from the Republic of Macedonian for the participation at the Seminar of the Macedonian Language and its scholarly conference, 2019
Received a fellowship from Hokkaido University for a three-month research stay in Sapporo, Japan, August-October, 2017, $20,000
Won visiting researcher status at Australian National University, August-September 2014.
Received a grant from ACLS to study heritage speakers of Bosnian/Croatian/Serbian, 2010-2012, $20,000
Won an Alexander von Humboldt Foundation Short-Term Research Fellowship in the spring semester of 2011, $15000
Won a Fellowship from the Stefan Batory Foundation for research at the Polonia Institute of the Jagiellonian Institute in Cracow, Poland, spring semester 1994
Won a Fellowship from the Polish Academy of Sciences for Graduate Study at the School for Social Research in the academic year of 1993- 94, in Warsaw, Poland
Granted an Alexander von Humboldt Foundation Post-Doctoral Research Fellowship in the academic year of 1990-91 and 1991-92 at the University of Düsseldorf and the University of Munich, Germany
Awarded a Fulbright grant to teach Serbo-Croatian and to conduct research in the fields of lexicology and lexicography during the 1987-88 academic year, at the University of Illinois at Champaign-Urbana, and the University of Pittsburgh
Awarded a Grant from the Faculty of Philosophy in Ljubljana to participate in the Seminar of Slovene Language, Literature and Culture at the University of Ljubljana, Slovenia, summer of 1986

3. Editorial Work

Between 2007 and 2020 I served as the editor-in-chief of the Journal of the National Council of Less Commonly Taught Languages (http://www.ncolctl.org/resources-links/journals). Less commonly taught languages in the US are all those not regularly offered in high schools, i.e., all languages except English,

Spanish, French, and German. The journal is mostly devoted to learning and teaching of those languages http://www.ncolctl.org/resources-links/journals. I have been maintaining a less-than-thirty-percent acceptance rate with two issues annually.

Since 2000 I have been serving as an editor of *Lingvističke aktuelnosti* (http://isj-sanu.rs/index.php?route=product/category&path=66_70)

I was on the editorial board of *Südslavistik Online* (http://www.suedslavistik-online.de/) for which I prepared one thematic volume on BCS bilingual lexicography (http://www.suedslavistik-online.de/03/)

I am a member of the scholarly board of the University of Klagenfurt journal titled *Colloquium* (http://colloquium.aau.at/index.php/Colloquium/about/displayMembership/3)

I am a member of the editorial board of *Studia lexicographica*, a journal published by the Miroslav Krleža Lexicographic Institute in Zagreb, Croatia https://studialexicographica.lzmk.hr/sl/about/editorialTeam

I am a member of the editorial board of *Slavistika*, a journal published by the Slavic Society of Serbia, https://casopis.slavistickodrustvo.org.rs/?page_id=15418

4. Refereeing

I am frequently asked to review/referee paper submissions, conference submissions, tenure cases, and project proposals. Here are some entities for which I refereed various submissions:

Journals and Publishers: Cambridge University Press, Elsevier, Routledge, Hippocrene, Language Sciences, Poznań Studies in Contemporary Linguistics, Scando-Slavica, Poznańske Studia Slawistyczne, Slavica Wratislaviensia, Slovo a Slovesnost, Kornet, Wydawnictwo Naukowe UAM, Alma, Prometej, Studia Lexicographica, Georgetown University Press, Journal of Slavic Linguistics, Wiener Slawistischer Almanach, Institut za jezik in Sarajevo, PLOS, Serbian Studies, PONS, Serbian Slavic Committee, Serbian Academy of Sciences, University of Belgrade, Sustainability, Slavistica Vilnensis, JNCOLCTL, Behavioral Sciences, Languages, Lexikos, Studia lexicographica, Južnoslovenski filolog.

Granting agencies and tenure cases: Austrian Science Foundation, US State Department, US Department of Education, Science, and Technological Development of the Republic of Serbia, Endangered Languages Documentation Program, ACTFL, NSEP, Fulbright-Hayes, American Councils, ACLS, NSA, Fulbright National Screening Committee, ASU Fulbright Committee, ASU Boren Committee, ASU Rhodes Scholar Committee, Ministry of Education of the Republic of Poland, Nazarbaev University, Slovenian Research Agency, University of Vienna, Stonybrook University, Adam Mickiewicz University, Barrett Honors College

Conferences: NCOLCTL (several conferences), AATSEEL (several conferences), Perspectives on Slavistics 3, BKS Symposium 1,2,3, RMESC, FDSL, FASL, ACTFL.

I was asked to serve as an expert witness in court on several occasions, most recently in a high-profile legal case in the juridical system of the United Kingdom.

5. Program evaluations

Since January 2011, I have served as a national evaluator for the American Council of Education. My task is to evaluate and assign university credits to the programs in non-university environments. In that

capacity, I evaluated language programs and assessment tools at the National School of Cryptography (on eight different occasions), Defense Language Institute (on four occasions), Foreign Service Institute, Marine Corps University, and American Council of Teachers of Foreign Languages (on two occasions). The Defense Language Institute also invited me on a separate occasion to conduct an internal evaluation of their Serbian/Croatian program.

6. Committees

Throughout my career, I have served on various committees. These involved search committees (over twenty in Languages and Literatures and English, as well as Critical Language Institute), Ph.D. dissertations, M.A., Honors Theses (see my teaching portfolio), steering committees, executive committees, personnel committees, promotion and tenure committees, and selection committees (for grants, awards, academic positions, etc.). In total, I have served on over one hundred different committees.

C. Outreach

1. Media Appearances

Media appearances popularizing linguistics in the public commenced very early in my career. I thus appeared on the third program of Radio Sarajevo on January 1, 1989, in an hour-long program called *Novi tokovi u lingvistici* [New Trends in Linguistics]. That kind of engagement continued later in my career. Thus during the Belgrade Book Fair from October 26 to November 2, 2014, where I was one of the invited guest authors. Below I am providing examples of my media appearances in Bosnian and Serbian media. Recently, during two of my Fulbright trips to Serbia, I penned several newspaper columns, and I had several TV appearances on national news. Here are the two columns that I published in Blic, a daily with the highest circulation in Serbia in 2022: https://www.dropbox.com/s/1xhfmbkz1r01k7i/scb.pdf?dl=0 and 2024: https://www.dropbox.com/scl/fi/ikdi7r1e767xzkxq6gp6q/kvzr.pdf?rlkey=8eivj65f75eaf00x36guwg0hz&dl=0

Start BiH Magazine

Interview

DANKO ŠIPKA, PROFESOR SLAVISTIKE NA DRŽAVNOM UNIVERZITETU ARIZONE U TEMPIJU

Smijurija je PREVODITI

Nikada se neće titlovati britanski film u SAD-u iako se britanski i američki engleski puno razlikuju i imaju više varijanti ● Američke studije su skoro pa ekvivalent srednjoškolskog obrazovanja u Evropi ● Količina informacija kojom su ljudi bombardovani svaki dan je prevelika i morate da se ograničite na određene izvore

PRIREDIO: Dario Novalić novalich@bih.net.ba

Profesor slavistike na Državnom univerzitetu Arizone u Tempiju **Danko Šipka** napravio je nedavno, u koautorstvu sa **Sabahudinom Ćemanom**, glavnim imamom Bosanske islamske zajednice u Sjevernoj Americi, rječnik islamske terminologije za izdavačku kuću koja radi zadržavne službe SAD-a.

- Specijalizacija te izdavačke kuće su rječnici za rijetko predavane strane jezike. Ako u Americi hoćete da nađete, recimo, englesko-njemački ili englesko-francuski rječnik, nećete imati problema, ali postoje i jezici, u koje spadaju i jezici bivše Jugoslavije, za koje je teško naći rječnike. Ako neki Amerikanac hoće da čita islamske tekstove, u standardnim rječnicima neće naći sve termine koji se koriste. Tako se pokazala potreba za rječnikom koji će obuhvatiti i sve te termine - kaže Šipka za magazin Start BiH.

ZARADA U RAZREDIMA

Osim što je rječnik tog tipa specijalizovan, Šipki je dobro došlo i to što je radio, kako kaže, čistu lingvističku analizu.

- Dvije godine sam ovdje na univerzitetu učio arapski, onako čisto iz radoznalosti i jako mi je bilo drago da se pojavio taj projekat i da sam mogao iskoristiti ovo znanje. Jer, znanje tog jezika zaista je ključno. Trebalo je znati koji su ekvivalenti pojedinih izraza, gdje ih treba ubaciti... Taj rječnik je sada u završnoj fazi, u toku su završne provjere, prelamanje...a u prodaji bi trebao da se pojavi u prvoj polovini ove godine - kaže Šipka.

Njemu je arapski, ipak, više nešto usputno. Osnovni predmeti njegovih istraživanja su politička psihologija i slavistika.

- Ovdje predajem, u principu, ono što se sada zove *bosanski-srpski-hrvatski* jezik, a uz to predajem i poljski, te povremeno ruski jezik. Ovdje u Americi, kao doduše i svugdje u zapadnoj Evropi, slavistikom smatraju prije svega ruski, dok su ovi ostali jezici onako, dodatak. Kada sam prvi put došao ovamo 2000. godine, odsjek na kojem predajem zvao se *Odsjek za rusku filologiju*, a ja sam od ova dva dodatka, poljskog i bosansko-srpsko-hrvatskog jezika, napravio novi predmet. Tada sam još živio u Poljskoj i ovdje sam držao samo ljetne kurseve. Kada sam prešao ovamo, postepeno sam uvodio i ove jezike, tako da sada u okviru Odsjeka postoji Sekcija slavenskih jezika.

Kako ste to napravili?

- Prva stvar koju sam uradio bila je da regularizujem nastavu *bsb* i poljskog jezika, što znači da u univerzitetski katalog upišu kursevi ovih jezika. Jer, ovdje se može održati kurs bilo kojeg jezika, ali to ne znači ništa, ali kada se kurs jednom upište u katalog, onda je to trajnijeg karaktera. Drugi korak bio je uvođenje studija *pod B*. Ovdje, naime, postoje osnovne diplomske studije, na engleskom *Major* odnosno *pod A*, i svi studenti moraju ih završiti. Ali ako neko studira, recimo, fiziku ili hemiju, uz to može završiti i dodatni smjer, to je taj studij *pod B*. U bivšoj Jugoslaviji to se moglo samo na Zagrebačkom univerzitetu. Ovdje sam, dakle, uveo slavistiku koja nije rusistika, sa specijalizacijom na *bsb* ili poljskom jeziku. Ona je uvedena pretprošle godine i prvi student već je završio ovaj dopunski studij. On, **Nedeljko Bulj**, pisao je svoj diplomski rad o iseljenicima iz bivše Jugoslavije u jednom malom rudarskom gradu na jugu Arizone. Bulj je, inače, kao i dobar dio studenata na kursu za *bhs*, roden u Americi, a njegovi roditelji su porijeklom iz Knina. U maju ove godine očekujemo da prvi student završi i specijalizaciju na poljskom jeziku.

Kakva je perspektiva tih studenata ovdje u Americi, obzirom da Vi kao profesor ovdje u Tempiju imate puno posla?

- Da, ja imam jako puno posla da bih održavao ta dva programa, ali pošto sam živio devet godina u Poljskoj i pored američkog imam i poljsko državljanstvo, imam obavezu održavati i predmet na poljskom. Međutim, nikada mi nije palo na pamet da ovo bude osnovni, odnosno studij *pod A*, jer bi student koji to završi mogao raditi samo eventualno u State Departmentu ili na nekim prevoditeljskim poslovima. Ovako, studenti koji završe ovu specijalizaciju mogu to iskoristiti ako su istoričari pa se žele speci-

KO JE ŠIPKA

Danko Šipka sarajevski je student koji je 1985. dobio Zlatni značku Univerziteta. Doktorirao je u Beogradu lingvistiku, a u Varšavi političku psihologiju. Istraživao je i predavao na univerzitetima u Sarajevu, Beogradu, Poznanju, Vroclavu, Varšavi, Minhenu, Dizeldorfu, Velikoj Britaniji i Irskoj, u Ilinoisu, Pitsburgu, Novom Meksiku, Arizoni, radio, među ostalim za *Microsoft* na razvoju alata na nama razumljivim jezicima... Objavio je do sada 24 knjige, više od 120 radova i 50 recenzije ne *bhs*, njemačkom, poljskom i engleskom, držao predavanja na univerzitetima u Klagenfurtu, Gracu, Beču, Berlinu, Tibingenu, Regensburgu, Amsterdamu, Novom Sadu... Bio je, među ostalim, Fulbrajtov i stipendista fondacije Aleksandra fon Humbolta. Organizovao je i specijalizirane seminare za američko Ministarstvo obrane, ovlašteni je sudski tumač pred američkim imigracijskim službama...

ŠKOLA, LOBIJI I PARE

Možete li uporediti evropski sa američkim sistemom studiranja?

- Ja sam u svakom slučaju više naklonjen evropskom sistemu. Teoretski, američki sistem studiranja bi trebalo da osposobi studenta da rješava probleme, dok je evropski sistem više naklonjen znanju. Ali u praksi to znači da su ovdje ozbiljne i temeljite studije u oblastima u kojima se mogu zaraditi pare, prije svega medicina, pa ekonomija, pravo, inžinjerstvo... Ali humanističke studije su ovdje na neuporedivo nižem nivou u poređenju sa Evropom, jednostavno zato što od toga nema nikakvih para. Ovdje je cijelo društvo organizovano, u principu, na lobijima, a lobiji su opet zasnovani na tome koliko ko novaca ima. U Americi su, recimo, jako dobro plaćene medicinske profesije, pa obični ljekar opšte prakse zaradi godišnje između 260.000 i 300.000 dolara bruto, a profesor u srednjoj školi godišnje zaradi pet puta manje. I advokati ovdje mogu zaraditi mnogo, čak do 500.000 dolara godišnje, opet u zavisnosti od toga gdje rade, ali, interesantno, ovdje arhitekte, koji su u Evropi gospoda, zarađuju prilično malo i smatraju ih više *nekim umjetnicima* koji i treba da gladuju, pa arhitekti u Americi zarađuju u prosjeku 40.000 dolara godišnje.

sa srpskog na hrvatski

foto: Dario Novalić

jalizirati za jugoistočnu Evropu ili ekonomisti koje zanima trgovina u ovom regionu ili inženjeri angažirani na tom području, pa im to dođe kao dodatna prednost. Ako imate, na primjer, trojicu arhitekata podjednakih kvalifikacija koji apliciraju za neki projekat u bivšoj Jugoslaviji, svakako je da će u prednosti biti onaj koji je dodatno završio studij jezika i kulture i nešto zna o tom području.

Pošto ste *sarajevski đak i student*, možete li uporediti bivše jugoslovenske i američke studente? Sa kakvim predznanjem dolaze jedni i drugi?

- Ja sa američkim ne bih upoređivao samo studente bivše Jugoslavije, nego generalno evropske studente, jer sam neko vrijeme radio i u Njemačkoj i u Poljskoj. Evropski studenti su vrlo slični i neuporedivo su obrazovaniji, inteligentniji i radišniji od američkih. Po mom mišljenju, američke studije su skoro pa ekvivalent srednjoškolskog obrazovanja u Evropi.

To je ozbiljna izjava, kada Vi kao profesor to kažete.

- Pa da. A zašto to govorim? Osnovna kultura se u SAD-u ne stiče u srednjoj školi, jer Amerikanci ne vjeruju da je to moguće, već se stiče tek na fakultetu. U principu, ako ovdje završite fakultet, to je samo osnova za nešto i samo sa fakultetom ne možete imati neku veliku zaradu. Izuzetak su samo inženjerski smjerovi koji su dosta rigorozniji, ali za sve ostalo morate završiti još nešto. Na primjer, pravnici su ovdje jako dobro plaćeni, ali to se postiže tek postdiplomskim studijem. Ako, dakle, hoćete biti pravnik ili advokat, morate prvo završiti fakultet, pa onda još trogodišnji postdiplomski studij. Znate, ovdje je inače zarada podijeljena u razrede. Tako će neko ko je završio samo srednju školu u toku karijere zaraditi, po procjenama, milion dolara manje u odnosu na onoga ko je završio fakultet.

KAKO OTIĆI VAN

Vi ste u svijet, da tako kažem, krenuli nakon što ste dobili stipendiju. Šta preporučujete prosječnom studentu koji završi tri godine po *Bolonjskom sistemu* i ne zna gdje je, pa ako upiše i magisterij koji traje još dvije godine i dosta košta, opet ne zna gdje je i hoće li ikako dobiti posao?

- Malo je neumjesno da ja dajem savjete bilo kome. Moja osnovna ideja je da ako ja ne trpim posljedice nečega, onda ne mogu ni davati savjete. Meni je uvijek bilo zanimljivo da vidim i upoznam nešto novo i motiv za moj odlazak u svijet nije bio prije svega mate-

rijalni, nego sam htio da vidim neke drukčije ljude, neke drukčije predjele. Ja sam, na primjer, iz Njemačke, koja je vrlo bogata zemlja, 1992. otišao u Poljsku jer sam tu dobio posao profesora slavistike i zato što mi je to bilo zanimljivo.

Kada sam pitao za savjet, više sam mislio na koji način studenti iz BiH mogu dobiti stipendiju da bi magistrirali ili doktorirali negdje vani?

- Stipendija ima i pored mnogo loših strana, jedna od dobrih strana *Bolonjskog procesa* je ta što studenti mogu studirati na mnogim raznim mjestima i što postoje stipendije koje omogućavaju studiranje. Mogućnosti postoje i mimo *Bolonjskog procesa*. Mnogo ljudi iz BiH je, na primjer, otišlo da studira u Austriju. Postoje, dakle, brojne mogućnosti, a ta studentska mobilnost je nesumnjiva prednost *Bolonjskog procesa*.

Imate li kontakta sa Univerzitetom Sarajevo?

- I nemam sa Univerzitetom, odnosno imam kada neki student želi da ide na ljetnu školu ili na neki seminar. Ovdje, također, postoji i *National Security Education Program*, gdje se oni jezici i kulture koji su bitni za Američku nacionalnu bezbjednost posebno tretiraju i studenti dobijaju novac da idu tamo i da izučavaju jezik, pa kada se vrate mogu raditi, ako bude mjesta za njih, u državnim službama. Ima dosta takvih studenata, evo recimo, sada sam u komisiji i imamo pet kandidata od kojih četiri idu u Rusiju, a jedan u Makedoniju.

Da li Vas je ikad iko sa područja bivše Jugoslavije kontaktirao za neki savjet ili za neku pomoć?

- Nije niko nikada. I tu je i razlika jer, recimo, Poljaci su u novembru ovdje organizovali koncert, a skupljeni novac biće iskorišten da studenti mogu da idu u Poljsku i uče jezik. Poljski konzulat, recimo, bez da ja išta kažem, kontaktira nas ovdje i kaže *evo prijavite se za novac da studenti mogu ići u Poljsku*. Iako sam uvijek jednako pristupao i bosanskom, srpskom, hrvatskom i poljskom jeziku, jedino su se Poljaci uvijek interesovali i nastojali da pomognu, pa su mi čak davali i neke nagrade, što je, opet, bitno za fakultetsku administraciju koja onda ozbiljnije uzima i moj rad i predmet kojeg predajem. Ja sam, u svakom slučaju, spreman da pomognem, ali nema interesa iz bivše Jugoslavije. Možda je problem i u tome što su u Poljskoj svi skupa, a kod nas opet bosanski, hrvatski, srpski...

Hajdemo malo i oko te stalne balkanske dileme. Šta Vi kao profesor slavenske filologije mislite: je li to jedan, dva jezika ili...?

- Razlika je mnogo manja nego između američkog i britanskog engleskog. I radovi **Snježane Kordić** iz Zagreba pokazuju da je to faktički isti jezik koji ima svoje varijante, a kako ga nazivate nije stvar lingvistike, nego čisto politike. Možete ga nazivati kako god hoćete, ali to ne mijenja činjenicu da je prevod nemoguć. Ako vi uzmete bilo kakav tekst sa, recimo, hrvatskog dnevnika, ne možete ga prevesti u Bosni.

Poznato vam je da je *Hrvatska televizija* prije nekoliko mjeseci pokušala prevesti srbijanske filmove?

- Jeste, poznato mi je, ali i to se završilo smijurijom. A to i jeste smijurija. To kako ćete vi nazivati svoj jezik čisto je politička stvar. Tako ga jedni nazivaju srpski, drugi hrvatski, treći bosanski ili crnogorski, Kordićeva ga i dalje naziva *srpsko-hrvatski* jer ona kaže da je to *tradicionalni naziv*, ali, sve to nema veze i to nije lingvističko pitanje. U principu, ako je prevod nemoguć, onda je teško govoriti da su to različiti jezici.

LJUDI SU LJUDI

Šta mislite pod tim da je *prevod nemoguć*?

- Pa ne možete prevesti, titlovati film sa srpskog na hrvatski i obrnuto ili na bosanski i sa bosanskog. To je isto kao što se nikada neće titlovati britanski film u SAD-u iako se britanski i američki engleski puno razlikuju i imaju više varijanti. To su stvari čisto političke prirode. Međutim, kad se radi o praktičkim stvarima, taj problem i ne postoji. Naime, na Balkanu će svaki jezik biti predavan zasebno pošto ljudi tako žele, u školi u Hrvatskoj to će biti hrvatski jezik, u Srbiji će se zvati srpski i tako dalje, ali ovdje ne možete naći dovoljno studenata da to predajete zasebno, pa ćete predavati sve zajedno. Ja, recimo, ovdje u SAD u predajem već 12 godina, dolazili su mi svi iz bivše Jugoslavije na časove i nikad nije bilo nikakvih problema.

Druga Vaša specijalizacija je politička psihologija. O čemu se tu zapravo radi?

- Kad se govori o psihologiji kao takvoj, pa i političkoj psihologiji, ne zanima vas ova ili ona osoba, ovaj ili onaj narod ili zemlja, nego vas zanimaju ljudska bića. Jedno od osnovnih pitanja u političkoj psihologiji je zašto ljudska bića izabiraju jednu ili drugu političku opciju? Od čega to zavisi - od nivoa njihovog znanja o tome što biraju ili je to njihov stav ili je to značaj određenog stava? Vi, recimo, možete imati jak stav o nekome, na primjer nekoga jako mrzite, ali ako to nije vaš šef na poslu, onda vas baš briga, jer to nije nešto centralno u vašem sistemu stavova.

Možete li biti konkretniji?

- Moja istraživanja su, u principu, bila o tome od čega zavisi to da neko bira demokratsku ili nacionalističku opciju. Da li zavisi od znanja o tim pojmovima i da li to zavisi od jačine stava ili od centralnosti stava? Moja istraživanja su vrlo jasno pokazala da se radi o centralnosti stava, dakle, ako je za vas nešto važnije od onoga drugog, onda ste vi skloniji da tome što vam je važnije posvetite veću pažnju i da to prihvatite kao interpretaciju. To se jako dobro objašnjava takozvanom *teorijom kognitivnih škrtica*. Naime, količina informacija kojom su ljudska bića bombardovana svaki dan je prevelika i da biste mogli normalno da funkcionišete, morate da se ograničite na određene izvore informacija. A to nema veze ni sa zemljom, ni sa nacijom, ni sa čovjekom konkretno.

Koji bi zaključak tog istraživanja bio u jednoj rečenici?

- Zaključak bi bio to da u principu bilo kakva promjena u interpretaciji bilo čega, zavisi od promjene centralnosti stava. Ako nekoga ubijedite da je nešto važnije za njega od nečega drugog, on će onda to i prihvatiti.

Koliko je trajalo to Vaše istraživanje?

- Neke tri godine, a radio sam to još iz Poljske.

O situaciji u BiH znate dosta. Koliko bi takvo ili slično istraživanje moglo trajati u BiH, obzirom da imamo tri nacije, Sejdića, Fincija i ostalo?

- U osnovi, dužina istraživanja zavisi od toga kako vi ograničite svoj uzorak. Ako izaberete uzorak kao, recimo, ja, onda nema veze da li ste u BiH, u Ruandi ili u Južnoj Africi. Ljudska bića su ljudska bića i kako će teći istraživanje zavisi od toga kako ga vi organizujete. Ja stvarno ne mislim da je BiH nešto posebno ili specifično, jer i tamo žive ljudska bića kao i svugdje drugo.

TRI UNIVERZITETA

Prof. Danko Šipka kaže da je Tempi u okrugu Phoenix, *za koji svi znaju*.

- Ovaj grad je jedan od petnaestak koji se nalaze u okolini Phoenixa, i tu se nalazi i Državni univerzitet Arizone. Država Arizona, inače, ima tri univerziteta, jedan se nalazi u Tucsonu, drugi je ovdje u Tempe, a treći je Univerzitet Sjeverne Arizone.

BOLONJA

Koliko ste upoznati sa *Bolonjskim procesom*?

- Veoma dobro, jer dok sam bio u Poljskoj, bio sam u timu koji je promijenio sistem studiranja sa starog na *Bolonjski proces*. Jedna moja doktorantkinja iz Poljske imala je vrlo zanimljiv komentar vezano za *Bolonjski proces* i baš mi je prije nekoliko dana napisala da *Bolonjski proces* daje svoje prve rezultate - studenti znaju sve manje, a traže sve više.

Politika daily

Како Американцу превести камен за купус

Фасцинантно је да изворни говорник зна свега једну шестину речи свог језика. Субјективни осећај сасвим је различит, људи мисле да знају скоро све речи свог језика. Зато у Америци ако желите да се упишете на постдипломске студије, полагаћете тест, чија је једна трећина познавање лексике која се не користи, каже др Данко Шипка

ЛИНГВИСТИКА

Мирјана Срећковић

Данко Шипка (1962), професор славистике на Државном универзитету Аризоне, аутор је капиталног издања двосмерног Савременог српско-енглеског и енглеско-српског речника, који је за Сајам књига објавио „Прометеј" из Новог Сада. Шипка је лингвистику докторирао у Београду, у Пољској је магистрирао русистику, а постдокторско усавршавање завршио је у Диселдорфу и Минхену. Гостујући је предавач на Државном универзитету Новог Мексика и Универзитету Мериленда, консултант фирми „Мајкрософт" и „Translation experts" из Лондона. Објавио је 21 књигу и 200 научних радова. Тим чији је део, управо је добио дотацију за предавање три стратешки важна језика америчкој војсци, руски, персијски и турски, а Шипка ће обучавати предаваче.

Колико ваш речник има нових речи, а колико речи користи изворни говорник?

Овај речник има по око 30 хиљада одредница у оба смера. Већи број одредница има више значења са различитим еквивалентима у циљном језику, а многе имају и вишечлане комбинације (фразеологизме, термине). Ако бисмо убројали и те, онда би било неких 60 хиљада. Тренутно радим на већем српско-енглеском речнику са 100 хиљада одредница који ће бити намењен онима који су на врхунском нивоу владања страним језиком.

Овај речник има 10 одсто нових речи. Велики енглески једнојезичници бележе преко 300 хиљада речи а, по психолингвистичким истраживањима, просечан образован говорник зна између 40 и 60 хиљада. Фасцинантно је да изворни говорник зна свега једну шестину речи свог језика. Субјективни осећај сасвим је различит, људи мисле да знају скоро све речи свог језика. Зато у Америци, ако желите да се упишете на постдипломске студије, полагаћете тест, чија је једна трећина познавање лексике која се не користи у обичном говору. Не може се десити да постдипломац не може да елоквентно говори о апстрактним питањима.

С обзиром на то да ми немамо дугу традицију великих двосмерних речника, колико људи је било у вашем тиму и које изворе сте користили?

Основни тим сарадника на овом речнику обухватао је три изворна говорника енглеског језика, шест говорника српског језика, и већи број особа из техничке подршке и саветодавних стручњака. Један од извора била је и моја база података за речник који сам пре неколико година издао за говорнике енглеског, а који је имао 45 хиљада речи незабележених код Бенсона и Дрводелића. Јер, ако се ограничите на корпусе и фреквенцијске листе, може вам се десити да у речник не укључите неке основне речи типа *іаће* и *чарає*, о којима се релативно мало говори, а још мање пише.

Тренутно истражујете језик наше дијаспоре, што финансира америчка влада за преводилачке потребе својих агенција...

Истраживао сам стање БХС у Лос Анђелесу, Финиксу, Чикагу и Њујорку. Обилазио сам богомоље, клубове, ресторане, продавнице, сва она места где се скупљају нашинјенци, разговарао с њима и посматрао њихове језичке навике. Саставио сам упитник који су онда попуњавали преко интернета. Довести било кога до високог нивоа владања језиком који би омогућавао рад, на пример, политичког аналитичара, дуготрајан је процес. Сврх департмент, који је преко фондације ACLS финансирао ово истраживање, имао је интерес да види да ли би говорници из дијаспоре могли бити „речница" за формирање стручњака са одговарајућим знањем језика. Занимало ме је зашто многи говорници из дијаспоре изгубе језик у другој генерацији, а други га очувају. Закључци су: језик одржавају они чији родитељи инсистирају на томе да дете говори свој језик и не прихватају да им оно одговара на енглеском. Језик у другој генерацији губе деца језички некултурних родитеља. Већина изворних говорника врло брзо ће почети да говори накарадном мешавином српског и енглеског, где је тешко утврдити да ли горе говоре српски или енглески. Добар део ових језички некултурних говорника има факултетске дипломе из бивше Југославије.

Стање српског језика у Америци...

Стање сербокроатистике у Америци је катастрофално. На Западу, славистика је заправо русистика. Други језици су привесак уз руски, ако их уопште има. Ја сам у Аризони успео да ствари мало преокренем. Наиме БХС (ми то имамо као скраћеницу за предмет „српскохрватски") и пољски су овде устоличени програми и у тим областима можете завршити студије под Б, што је изузетно ретко. Пољаци и њихова амбасада много су ми помагали (донацијама, наградама, пропагирањем наставе), а од нашијенаца се никад нико ни за шта није ни заинтересовао.

БХС је један лингвистички, а три, четири (сада и уз црногорски) политичка појма. Колике су процентуалне разлике тих варијанти?

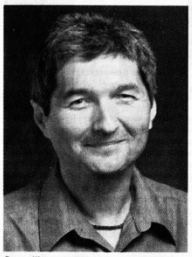

Данко Шипка Фото лична архива

Нема никакве сумње да се ради о лингвистички једном језику (полицентричном, са варијантама, како је, уосталом у енглеском). Видели смо ону смејурију у Загребу да је преводити филм „Ране" немогуће. Радио сам на речнику нових речи које су ушле у језик током, како би Руси рекли, бандитских деведесетих. Чак и у тој лексичкој маси нових речи насталих у време најжешћег национализма било је света седам одсто варијантски маркиране лексике, већина од тога била је екавско-ијекавска опозиција, што је унутарсрпска појава. У укупној лексици разлика је негде близу два одсто, што је заиста занемариво. Именовање тог језика чисто је политичка ствар.

Други докторат одбранили сте у Пољској из политичке психологије...

Проучавао сам две интерпретације рата у бившој Југославији код Срба. Прва је била, условно речено, националистичка (крив је свет и други народи) а друга, демократска (крив је недостатак демократије у нашем народу или уопште у региону). Прва је хипотеза: они који знају више о појму националног интереса, усвојиће националистичку интерпретацију, а они који знају више о демократији, усвојиће демократску. Друга хипотеза била је да интерпретација зависи од јачине става према вредностима демократије и националног интереса, то јест они који имају јачи став према одређеном појму, више је вероватно да ће усвојити тај тип интерпретације. Показало се да је прва хипотеза оборена, друга има неку благу корелацију, а показало се да је на делу трећа хипотеза, да релативна централност става има највише везе са типом интерпретације. Људи једноставно имају преференције за једно или друго и тако интерпретирају политичке догађаје.

> Језик у нашој дијаспори одржавају они чији родитељи инсистирају на томе да дете говори свој језик и не прихватају да им оно одговара на енглеском. Језик у другој генерацији губе деца језички некултурних родитеља

Чиме се тачно бавите као евалуатор језичких програма Америчког савета за образовање?

У Америци се у разним владиним службама и невладиним организацијама уче страни језици. Амерички савет за образовање даје универзитетске акредитације тим курсевима. Ја путујем, рецимо у војно училиште језика у Монтереју у Калифорнији, прегледам њихове програме наставе, разговарам са предавачима и студентима, и препоручим универзитетски предмет који је еквивалент курса на војном училишту језика. Ако неко, након што одради свој уговор с војском, одлучи да упише студије, онда му универзитет на који иде може признати тај предмет.

Били сте коаутор система за аутоматско превођење NeuroTran. У којој мери је тај систем савршен?

Пројекти тог типа, а радио сам и на неколико других овде у Америци, корисни су, али је ниво преведеног текста и даље врло лош и тешко да ће и један систем моћи да досегне сву комплексност људског превођења. У будућности ће њихова корисност бити првенствено у ограниченим областима, на пример, техничким приручницима.

Да ли као преводилац наилазите на непреводиве речи?

Често наилазим на такве речи. Кад сам радио на колоквијалном српскохрватско-енглеском речнику, један од фразеологизама био је: *ко камен за купус*, са значењем „велик", на пример *Глава му је ко камен за купус*. Камен за купус је непреводив, јер се у Америци прави само рибњак, нема купуса у главицама, па ни камена за купус. Објаснио сам да се купус код нас кисели у главицама и да је потребан тежак камен да главице држи под водом. Без тог објашњења, Американац не би разумео. Идуће године завршићу књигу на енглеском језику о међујезичким лексичким разликама. Ту иду разлике типа да мандарински кинески не користи општу реч за брата, него се мора рећи дословно млађи брат (диди) или старији брат (гege).

Dnevnik daily

ИНТЕРВЈУ *ПРОФ. Др ДАНКО ШИПКА, ЛИНГВИСТА И ПРЕВОДИЛАЦ*

Чување језичке културе није национализам

Недавни конкурс Културног центра Новог Сада и ЈП „Информатике", који је резултирао преводом термина „дигитализација" у „убројчавање", распламсао је ових дана расправу о томе да ли посрбљавање туђица наноси више штете српском језику но што му користи. По речима нашег угледног лингвисте професора др Данка Шипке, аутора новог српско-енглеског и енглеско-српског речника, у конкретном случају су помешане бабе и жабе. Дигитализација, објашњава саговорник „Дневника", припада класичном грчко-латинском лексичком фонду, а како Срби припадају европском културном кругу, те су речи једнако српске као и оне словенског порекла.

– Постоји, међутим, стварни проблем са, што културно-ропским, што јавашлучким, угибањем наших језичких навика под утицајем енглеског језика – упозорава др Шипка. – На пример, енглески глагол *to encourage* има, између, осталих ова два значења: ободрити, охрабрити, дати некоме храбрости, те подстаћи, понукати да се уради нешто. У нашим медијима имамо поплаву примера где се неко охрабрује да потпише неки уговор, прихвати план... уместо да се подстиче. Слично је и са мешањем енглеске речи *economics*, што је економија, у значењу науке, и речи *economy*, у значењу привреде. Овакве ствари треба сузбијати и замењивати их одговарајућим српским речима из словенске или класичне баштине. Ту се не ради о национализму, него једноставно о језичкој култури. Очување језичког идентитета део је језичке културе. Људи и људске заједнице могу у том смислу бити културне или некултурне. А култура је изузетно важна кад се у културном погледу цео свет претвара у један велики Мекдоналдс.

●Где је, с друге стране, граница да не будемо „изгубљени у преводу"? Рецимо, признајем да се много теже сналазим на рачунару „преведеном" на српски код којег је „file" – „фиока" а „paste" – „залепи", о неким другим терминима да и не говорим...

– У тим конкретним примерима није проблем у преводу, него у мењању навика. У периоду кад је софтвер био нелокализован, створиле су се одређене навике коришћења тих посуђеница, па их сад треба мењати. У већим језицима, какав је, рецимо, пољски или немачки, локализације су се појавиле врло рано, па таквих проблема није било и готово сва терминологија је домаћа и то никоме не смета. Наравно, увек ће постојати потреба да се неке посуђенице оставе, рецимо баш софтвер, хардвер...

У неком општијем ракурсу свакако се јавља питање када треба усвојити посуђеницу а када искористити већ постојећа средства свог језика. Некада је добро да постоји и једно и друго. Језик служи и за изражавање идентитета. Тако, ако постоје и компјутер и рачунар, користећи ово потоње, можете показати свој позитиван став према лексичком благу словенског порекла. Уопштено узев, питање за оне речи које треба заменити јесте да ли ће се замена добро уклопити у формални и значењски систем нашег језика. Ако такве замене нема, треба усвојити посуђеницу: ако их не можеш победити, придружи им се.

●Значај али и мана речника у електронској форми, поготово оних прилагођених паметним телефонима?

– Добар део људи, поготово оних млађих, данас има било какав контакт са писаном речју искључиво преко паметних телефона, па је значај таквог облика речника огроман. Предност је у брзини и лакоћи претраживања, а мана је што се на таквим уређајима све ради на брзину и уз нешто друго, а што је брзо то је и кусо. Користећи књигу ипак улажете одређено време у то чиме се бавите, па је могућност збрзаног текста и грешке знатно мања. Постоји код нас један леп, помало већ архаичан, али позитивно конотиран прилошки израз: натенане. Кад се ствари раде натенане, кад се не збрзавају, онда цео подухват добија на озбиљности и прецизности.

●Утицај „Google translate" на превод и језик? Да ли му сувише верујемо? Квари ли и језик и превод и нас или у њему заправо треба гледати тек помоћно средство а никако не „озбиљног преводиоца"?

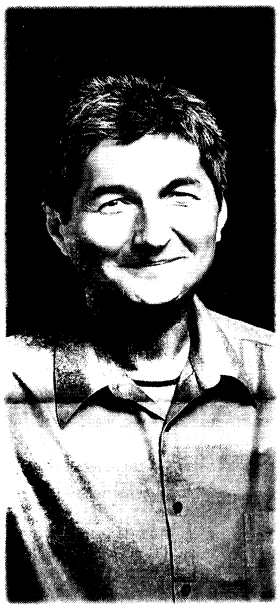

– Програми таквог типа имају веома ограничену употребну вредност. За озбиљан превод потребан је озбиљан преводилац. Сваки природни људски језик изузетно је комплексан и сваки је комплексан на свој особен начин. И најбољи и најскупљи рачунарски програм не може проћићи у све потанкости разлика међу језицима онако како то може да уради људско биће. Количина информација, пре свега стварноживотног знања, коју свако од нас са собом носи, једноставно је превелика да бисте је могли формализовати и похранити у такве програме. Још је важније то што је наше мишљење гипко, што у текстовима користимо метафоре, алузије, импликације... а за све то је потребно недетерминистичко размишљање.

●За разлику од региона, где се између српског, хрватског и бошњачког језика повлачи све оштрија линија, стиче се утисак да на Западу то не пролази тако лако. Има ли у том контексту уопште смисла очекивати да ће, рецимо, са уласком Србије у ЕУ бити ангажовани и преводиоци за српски језик, или ће и српски и, у перспективи, бошњачки, бити у истом „пакету" са хрватским, који већ постао званични језик ЕУ?

– Па, на Западу цела ова ситуација, где се лингвистички ради о једном језику а политички о неколико језика, изазива потребу балансирања између императива да се не преступи преко прага здравог разума и жеље да се не увреде, из њихове перспективе, националисти по новокомпонованим балканским бантустанима. Производ таквог балансирања је тај назив БХС, који у имену задовољава политичку потребу а суштински полази од тога да се ради о истом језику, наравно са етничким варијантама. Тако је, рецимо, у настави у Америци, тако је у Хагу... И мислим да се ради о рационалом решењу. Не знам како ствари функционишу унутар Европске уније, али не мислим да ће ико бити неразуман да плаћа три или четири превода, кад може платити један превод и једно лекторисање, прилагођавање на дату варијанту, што је знатно јефитиније. Како је Хрватска прва ушла у Унију, било би ми логично да се плаћају хватски енглисти за преводе, а српски и инн лектори за прилагођавање хрватских превода на српску варијанту.

■ Мирослав Стајић

Другачије су данас потребе корисника речника

●Када се недавно у издању новосадског „Прометеја" појавио Ваш српско-енглески и енглеско-српски речник, једно од питања је било и: „Имам код куће Мортон Бенсонов речник, што бих сада набављао други?"

– У последњих тридесетак година у језик је ушло јако много нових речи, што као последица развоја технике, што услед друштвено-политичких промена. Још важнија промена је то да су потребе корисника речника друкчије. Раније су се речници користили да би се разумео текст на страном језику. Данас је доминантна потреба да се на том језику изразимо. У том смислу нови речник има много више граматичких информација, доследно указује на такозване лажне пријатеље преводиоца, на структурне разлике у вишеречним комбинацијама, а што је најважније, сваки пут кад постоје вишеструки еквиваленти, уз сваки од њих дате су напомене кад користити који.

Трећа битна разлика је усмереност на потребе конкретног корисника. Овај речник намењен је, наиме, онима који уче језик, и то у оба смера, дакле нашим људима који уче енглески и говорницима енглеског који говоре српски, и то на почетном, средњем и напредном нивоу. Стога се у њему налазе речи и фраземи који су у датој ситуацији потребни а нема онога што се може наћи само у дискурсу високе културе. Но, поменути речник од 30 хиљада одредница је комплементаран с великим речником од 100 хиљада одредница, чији ће се први том појавити у јануару 2014. а други у марту, и који ће бити намењен онима који владају језиком на врхунском нивоу – рецимо преводиоцима, дописницима, добро образованим емигрантима..

Novosti daily http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:446179-Psovke-su-nam-kao-dobar-dan

Vesti daily http://www.vesti-online.com/Dijaspora/drzava/SAD/Vesti/101413/Kuca-cuva-maternji-jezik

Shakespeare and Dictionaries http://www.youtube.com/watch?v=waNhKvPo9W8

An interview for Radio Television of Serbia http://www.youtube.com/watch?v=22ylyJyf8xA

Interview, Beogradska hronika, RTS, June 14, 2024 https://youtu.be/GvGapcTi_tk?t=1499

Interview for Radio-television Serbia Oko Magzin 5-16-24
https://www.youtube.com/watch?v=YYqVyHudEHQ

2. Public and Specialized Lectures

Throughout my career, I have been delivering lectures for the general public and specialists alike. I thus had a lecture on Cross-cultural Linguistics of Slavic Languages at Poznan Festival of Science and Arts (http://www.festiwal2001.trylion.com/uam.htm) in 2001. Similarly, ever since 2002, I have appeared at Arizona State University Language Fair (https://silc.asu.edu/language-fair), delivering mini-lessons, demonstrations, meeting high school teachers, etc. More recently, I have been appearing in various venues discussing lexicography and lexicology. Below I am providing posters and links for such events in Bosnia, Serbia, Poland, Austria, and Japan (2013-2019). One such event is a lecture for talented high school students at the Petnica Research Station.

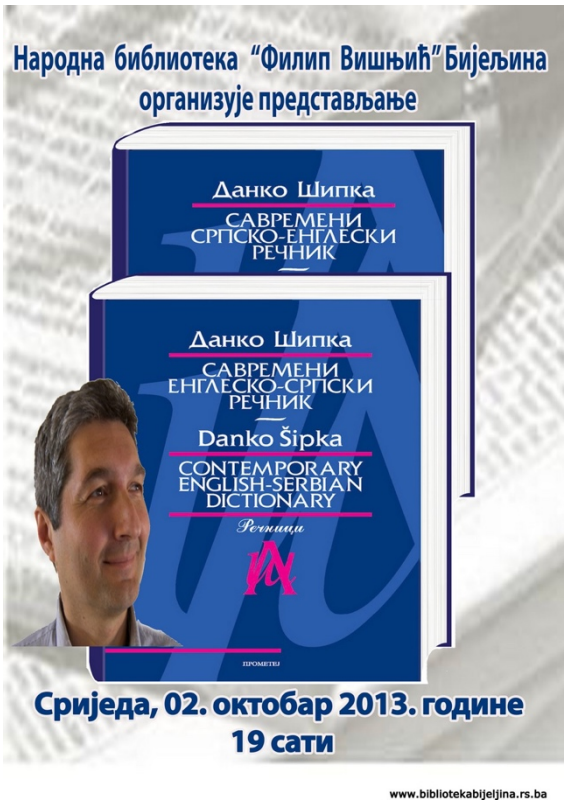

Istraživačka stanica Petnica
22 – 26. mart 2009.

četvrtak, 26. 3.	12.00 dolazak polaznika na autobusku stanicu u Valjevu 13.00 dolazak u ISP, evidencija, smeštaj, uvodni sastanak 14.00 ručak 16.00 **Uvod u računarsku lingvistiku** mr Tanja Samardžić 18.00 **Automatsko prevođenje** mr Tanja Samardžić 20.00 večera 21.00 **rad na projektima**
petak, 27. 3.	08.45 razgibavanje 09.00 doručak 10.00 **rad na projektima** 12.00 **Kako radi spelling checker** Goran Rakić 14.00 ručak 16.00 **rad na projektima** 18.00 **Izrada baza znanja i pravila za lematizatore** dr Danko Šipka 20.00 večera 21.00 **rad na projektima**
subota, 28. 3.	08.45 razgibavanje 09.00 doručak 10.00 **Python kakvog ne poznajete** Filip Marić 12.00 **Automatska morfološka anotacija teksta na srpskom jeziku** mr Milan Sečujski 14.00 ručak 16.00 **Wordnet** dr Ivan Obradović 18.00 **Utvrđivanje autorstva**

http://www.mc.rs/promocija-savremenog-englesko-srpskog-i.4.html?eventId=8997

Here are some media reports and clips of my lectures in Poland and Serbia in 2018

http://media.rtv.rs/sr_ci/art-erija/38291 (5:35)

http://uam.platontv.pl/show/8281

https://www.youtube.com/watch?v=CBotIYU45c0

https://www.youtube.com/watch?v=7l0Xv0fqasQ (1:25:56)

Witaje k nam! Vitajte! Vítáme Vás! Witajcie! Доброшли! Dobro došli! Bućo wituma! Dobrodošli! Добро пожаловать! Willkommen! Ласкаво просимо! Witamy! Срдечна добродошлица! Добре Дошли! Добродојдовте! Vítejte! Welcome!

Institut für Slawistik

universität wien

Philologisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät

Einladung zu einem Gastvortrag

Univ.-Prof. Dr. Danko Šipka
(Arizona State University, USA)

Lexikalische Schichten der Identität

Donnerstag, 10. Januar 2019, 18:30 Uhr

Institut für Slawistik, SR 1

Univ.-Prof. Mag. Dr. Melanie Malzahn
Dekanin der Philologisch-Kulturwissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien

Univ.-Prof. Dr. Fedor Poljakov
Institutsvorstand

Mag. Dr. Gordana Ilić Marković
Senior Lecturer

Universitätscampus – Spitalgasse 2, Hof 3 – 1090 Wien – slawistik.univie.ac.at

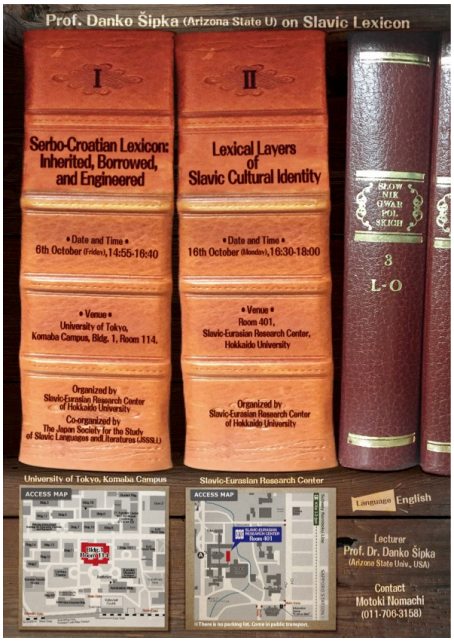

As someone with a second degree in political psychology, I have also been involved as a panelist in roundtables devoted to political topics, e.g.

"Eastern Europe in Transition: The Significance of the Fall of the Berlin Wall and the 1989 Revolutions", ASU Melikian Center, November 9, 2009 (https://melikian.asu.edu/event/20091109_fallofwalls)

"Resolving the Kosovo Conflict: What are the Terms of the Kosovar-Serb Brussels Talks?" ASU Melikian Center, June 13, 2013

3. Community-building Activities

In my daily activites, I have been participating in various community-building activities both intramurally and extramurally. I thus supervised and advised South Slavic student club at Adam Mickiewicz University in Poznań in the late 1990s. Similarly, I was the advisor of the South Slavic and Polish Heritage Club at Arizona State University. I have been maintaining very strong ties with the Polish community of Arizona, appearing as a guest of honor at the Polish Heritage Ball every year, advising their language learning and testing programs, and helping establish contacts with Poland. For my work on building the Polish community, I was awarded the Meritorious Recognition Award by the Polish American Congress and a Certificate of Recognition from the Consulate of the Republic of Poland (see below). My ties with South Slavic communities are equally strong. I involved Bosniak community of Arizona in my Bosniak Immersion Camp project and I have been advising local Serbian community on language programs for their children. Similarly, I was involved with the local Croatian community in helping with genealogical inquiries. Last but not least, through my State Department-funded project on BCS heritage speakers, I built strong ties with Bosniak, Croatian, and Serbian communities in Los Angeles, Chicago, New York, and Phoenix.

Meritorious Recognition Award
2006
* * * * * * * * * * * * * *
POLISH AMERICAN CONGRESS
OF ARIZONA
RECOGNIZES
DR. DANKO ŠIPKA
For
His Contribution
In Promoting Polish Language and Culture

KONSULAT GENERALNY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
W LOS ANGELES

CONSULATE GENERAL
OF THE REPUBLIC OF POLAND
IN LOS ANGELES

Certificate of Recognition

Is hereby presented to

Danko Šipka, PhD

On the occasion of Polish-American Heritage Month
For your devotion to promoting
Polish culture and language in Phoenix, Arizona.

Presented by

Krystyna Tokarska-Biernacik
Consul General

Los Angeles, October 17, 2006.

4. Pro bono Consultancies, Testing, and Translation/Interpretation

There are three major areas where I have been providing pro bono services to the general public.

First, I am oftentimes asked to provide information of various kind, from police officers asking me to give a cultural assessment of a particular behavioral pattern, to theater directors asking how to pronounce some names, to National Geographic writers asking about the meaning of certain words. I am always gladly rendering such services for individuals or non-commercial organizations.

Second, as an ACTFL certified and active Oral Proficiency Interview (OPI) tester, I have been providing pro bono informal OPIs to students competing for fellowships, those seeking to meet the foreign language requirement, etc.

Third, as a certified translator/interpreter registered with the US Immigration Court, Internal Revenue Service, and Immigration and Customs Enforcement, I have been providing pro bono translation/interpretation, which varies from Make a Wish Foundation interviews with sick children, to genealogical documents, to diplomas, to birth certificates and divorce paperwork.